

Banko ir draudimo paslaugų integracija

Jonas Čepinskis

docentas socialinių mokslų daktaras
Vytauto Didžiojo universiteto
Ekonomikos ir finansų katedra
S. Daukanto g. 28 3000 Kaunas
tel. (370 7) 22 81 97, faks. (370 7) 20 38 58
el. p.: jonas_cepinskis@fc.vdu.lt

Dalius Raškinis

doktorantas
Vytauto Didžiojo universiteto
Ekonomikos ir finansų katedra
S. Daukanto g. 28 3000 Kaunas
tel. (370 7) 22 81 97, faks. (370 7) 20 38 58

Straipsnyje apžvelgiama vis platesnį mastą įgaunanti įvairių finansų įstaigų bendradarbiavimo tendencija. Plačiau nagrinėjami bankų ir draudimo įmonių bendradarbiavimo būdai, integruotų banko ir draudimo finansinių paslaugų teikimo galimybės. Aptariamos Lietuvos ir Europos Sąjungos teisinės nuostatos, reglamentuojančios finansų įstaigų bendradarbiavimą.

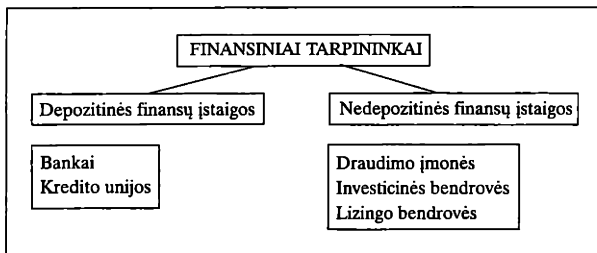
Finansinio tarpininkavimo veiklos daugelyje Vakarų Europos valstybių liberalizavimas, draudimų ir ribojimų mažinimas, o kai kuriose veiklos srityse net ir visiškas panaikinimas, turėjo keletą padarinių. Viena vertus, tai lėmė didėjančią atskirų finansų įstaigų konkurenciją, siekiant pritraukti laisvus fizinių ir juridinių asmenų piniginius išteklius. Kita vertus, sudarė įvairių finansų institucijų bendradarbiavimo ir naujų kooperacijos formų atsiradimo ir plitimo prielaidas.

Aštri draudimo įmonių ir bankų konkurencinė kova vyksta siekiant pritraukti klientų ilgalaikio taupymo lėšas. Draudimo įmonės siūlo gyvybės, sveikatos ir nelaimingų atsitikimų draudimą, tuo tarpu bankai – įvairiausių rūšių indėlius ir kitas pinigų investavimo galimybes. Nereikėtų pamiršti ir investicinių bendrovių bei pensijų fondų, besivaržančių su bankais ir draudikais dėl minėtų, ilgalaikiam kapitalo taupymui skirtų, fizinių ir juridinių asmenų piniginių išteklių. Investiciniai fon-

dai paprastai siūlo gana patrauklias ilgalaikių investicijų palūkanų normas, kas lemia palyginti nemažą sukaupto kapitalo didėjimo spartą. Pensijų fondai dėl daugelyje šalių esamo patikimumo ir saugumo įvaizdžio, teikiama mokesčių lengvatų ir įstatymų garantuoto minimalaus sukaupto kapitalo didėjimo taip pat yra pajėgūs šiame rinkos segmente sėkmingai konkuruoti su kitomis finansų įstaigomis.

Finansiniai tarpininkai

Šiuolaikiniame ekonomikos terminų enciklopediniame žodyne finansinio tarpininko sąvoka apibrėžiama šitaip: finansinis tarpininkas yra finansų organizacija, kuri perka kitų skolinius įsipareigojimus (išduoda paskolas, atlieka likvidumo operacijas ir t. t.), naudodama lėšas, gautas parduodant savo skolinius įsipareigojimus. Finansiniai tarpininkai yra skirstomi į depozitines ir nedepozitines finansų įstaigas (žr. 1 pav.).

1 pav. *Finansiniai tarpininkai*

Depozitinės finansų įstaigos yra bankai ir kitos kredito taupomosios organizacijos (pvz., kredito unijos), kurios lėšų skolintis gauna priimdamos fizinių ar juridinių asmenų indėlius. Nedepozitinės finansų įstaigos – tai draudimo įmonės, investicinės bendrovės, privatūs pensijų fondai ir kitos finansinio tarpininkavimo veikla užsiimančios finansų įstaigos, neturinčios teisės priimti fizinių ir juridinių asmenų indėlių.

Bankas, remiantis Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymu, yra akcinio kapitalo pagrindu veikianti įmonė, kuri verčiasi indėlių ir kitų gražintinių lėšų priėmimu ir paskolų teikimu bei prisiima su tuo susijusią riziką ir atsakomybę, taip pat užsima kita Komercinių bankų įstatyme numatyta veikla. Bankai yra stambiausios ir svarbiausios depozitinės finansų įstaigos.

Draudimo įmonė, pagal Lietuvos Respublikos draudimo įstatymą, yra įmonė, vykdanči draudimo, taip pat su draudimu susijusią veiklą ir įsipareigojanti draudėjui draudimo sutartyje ar šio įstatymo numatytų draudiminių įvykių atvejais mokėti draudimo išmokas.

Investicinė bendrovė, remiantis Lietuvos Respublikos investicinių bendrovių įstatymu, yra akcinė bendrovė (išskyrus įstatyme numatytas išimtis), kuri sukaupia fizinių ir juridi-

nių asmenų lėšas viešai platindama savo akcijas ir turi bent vieną iš šių požymių:

a) pagrindinė veikla, iš kurios gaunama daugiau kaip 60 procentų pajamų, yra sukaupytų lėšų investavimas ar reinvestavimas į vertybinius popierius ir (ar) prekyba vertybiniais popieriais;

b) daugiau kaip 50 procentų bendrovės turto vertės sudaro vertybiniai popieriai.

Draudimo įmonių ir kitų finansinių tarpininkų, ypač bankų ir investicinių bendrovių, sąveikos analizei nuo aštuntojo šio amžiaus dešimtmečio yra skiriamas vis didesnis dėmesys. Tai yra susiję su ekonominės veiklos liberalizavimo idėjos išplitimu ir praktiniu įgyvendinimu. Panaikinus ar sušvelninus iki tol daugelyje Europos šalių buvusius griežtus atskirų finansų įstaigų veiklos ribojimus, buvo sudarytos skirtinga finansinio tarpininkavimo veikla užsiimančių įmonių bendradarbiavimo ir atskirų finansinių tarpininkų teikiamų finansinių paslaugų įvairovės didėjimo sąlygos.

Finansų įstaigų bendradarbiavimo prielaidos

Galima skirti keletą priežasčių, lėmusių įvairių finansų įstaigų, visų pirma bankų ir draudimo įmonių, bendradarbiavimo stiprėjimą ir

naujų kooperacijos formų, tenkinančių visas dalyvaujančias šalis, paiešką.

Technologijų plėtra buvo svarbi įvairių finansų įstaigų bendradarbiavimo stiprinimo prielaida. Ypač didelę reikšmę turėjo modernių telekomunikacijos priemonių išplitimas ir pritaikymas finansų produktams parduoti. Technologijų vystymasis sudarė greitesnio įvairių finansinių paslaugų teikimo, klientų jiems patogiu laiku aptarnavimo jų gyvenamojoje ar darbo vietoje sąlygas. Tokių finansinių paslaugų pavyzdžiai yra namų bankininkystė (*home-banking*) ir draudimo sutarčių sudarymas telefonu.

Finansų įstaigų bendradarbiavimas ypač dažnai pasireiškia finansinių produktų realizacijos rėmimu. Tai reiškia, kad vienos finansų įstaigos realizacijos kanalais yra parduodami jos kooperacijos partnerio finansiniai produktai, ir atvirkščiai. Tai leidžia didinti parduodamų finansinių produktų kiekį ir stiprinti iki tol egzistavusį kliento ir vienos finansų įstaigos ryšį.

Modernių telekomunikacijos priemonių išplitimas buvo draudimo sutarčių sudarymo telefonu prielaida. Šių finansinių produktų realizavimo būdą renkasi vis daugiau draudimo įmonių ir bankų. Didžiojoje Britanijoje įsteigta draudimo įmonė „Direct Line“ buvo pirmoji draudimo įmonė, pradėjusi sudarinėti ir pardavinėti transporto priemonių draudimo sutartis telefonu. „Direct Line“, savo veiklą pradėjusi 1985 metais, per dešimt metų užkariavo 11 proc. Anglijos automobilių draudimo rinkos. McKinsey specialistų vertinimu, tokiu būdu draudimo rinkoje realizuojamų finansinių produktų dalis turėtų padidėti nuo 2 proc. 1995 metais iki 10 proc. 2000 metais. Kitų specialistų vertinimu, telefonu parduodamų finansinių produktų dalis šio tūkstantmečio pabaigoje gali padidėti net iki 20 procentų.

Prognozuojamas modernių telekomunikacijos priemonių naudojimo didėjimas ir bankų sektoriuje. Manoma, kad 2000 metais daugiau nei 95 proc. Europoje veikiančių komercinių bankų teiks klientams dalį finansinių paslaugų telefonu.

Dar viena priežastis, turėjusi netiesioginį poveikį atskirų finansų įstaigų ryšiams stiprėti, yra pasikeitęs ūkio subjektų, ypač atskirų asmenų ir šeimų, požiūris į draudimą ir ilgalaikį piniginių lėšų kaupimą. Vis daugiau išsivysčiusių industrinių valstybių gyventojų, norėdami iki gyvenimo pabaigos užsitikrinti nuolatinį pragyvenimo lygį ir suprasdami su demografinė raida susijusią vis sunkesnę valstybinio socialinio draudimo būklę, yra suinteresuoti ilgalaikiu kapitalo kaupimu. Taigi pastaraisiais metais finansų įstaigose sukaupto gyventojų kapitalo pastebimai padaugėjo. Kartu didėja ir efektyvus sukaupto kapitalo investavimo ir valdymo poreikis, kuris gali būti geriausiai patenkinamas draudimo įmonėms ir bankams suvienijus savo pastangas.

Bankai labiau nei bet kada anksčiau yra suinteresuoti draudimo įmonių, o draudimo įmonės – bankų turimo potencialo panaudojimu. Kredito įstaigos ne tik draudžia savo turtą ir darbuotojus nuo įvairių aplinkos pavojų, bet ir vis dažniau užsiima vadinamuoju bankiniu draudimu. Bankiniu draudimu yra vadinama bankų vykdoma draudimo veikla. Bankų susidomėjimą bankiniu draudimu galima paaiškinti siekimu pritraukti ir valdyti kuo daugiau jų klientų pinigų. Bankinis draudimas yra ne tik papildomas banko pajamų šaltinis, bet ir didesnio kliento priklausomumo ir susiejimo su banku laidas, mažinantis kliento perėjimo į kitą banką tikimybę.

Draudimo įmonės, realizuodamos draudimo produktus, dažniausiai gyvybės draudimo produktus, neretai naudojami kooperacijos partnerio banko filialų tinklu. Siekiamos ma-

žinti ūkinės veiklos riziką, draudimo įmonės paprastai stengiasi diversifikuoti savo veiklą. Tačiau vis dažniau draudimo įmonės siūlo iki tol tik kredito įstaigų teiktas finansines paslaugas.

Bankų skverbimosi į draudimo rinką būdai

Yra įvairių bankų skverbimosi į draudimo rinką būdų. Bene dažniausi yra šie:

- draudimo produktų realizavimo susitarimai su draudimo įmonėmis,
- brokerinių draudimo įmonių steigimas ar dalyvavimas formuojant jų kapitalą,
- filialų kūrimas,
- veikiančios draudimo įmonės įsigijimas ar dukterinės draudimo įmonės steigimas.

Draudimo produktų realizavimo susitarimai.

Tai yra bene labiausiai paplitusi draudimo įmonių ir bankų bendradarbiavimo forma. Pagrindinės tokio bendradarbiavimo prielaidos yra kai kurių bankų nenoras savarankiškai užsiimti bankinio draudimo veikla (pvz., nėra atitinkamos kvalifikacijos draudimo veiklos specialistų) ir teisės normos, draudžiančios bankams vykdyti draudimo veiklą ir investuoti į draudimo įmonių akcijas.

Draudimo produktų realizavimo susitarimai ilgą laiką buvo ypač populiarūs Vokietijoje. Tokio bendradarbiavimo pavyzdys yra 1988 metais didžiausios Vokietijos draudimo įmonės „Allianz“ ir „Dresdner Bank“ pasirašyta sutartis, kuri numatė „Allianz“ gyvybės draudimo produktų platinimą banko filialuose.

Olandijoje iki 1989 metų galiojo įstatymas, draudžiantis bankams įsigyti ir valdyti daugiau nei 15 proc. draudimo įmonių akcinio kapitalo. Tai buvo paskata bankams ieškoti kitokių skverbimosi į draudimo rinką būdų. Bankams, suinteresuotiems draudimo apsau-

gos teikimu klientams, teko rinktis: už tam tikrą komisinį mokestį pardavinėti kitos draudimo įmonės draudimo produktus, pardavinėti kitos draudimo įmonės draudimo produktus banko vardu ar savo draudimo produktus, kartu prisiimant ir visą atsakomybę už galimus banko draudimo veiklos nuostolius.

Brokerinių draudimo įmonių steigimas ar dalyvavimas formuojant tokių įmonių kapitalą. Praktiškai ši bankų skverbimosi į draudimo rinką forma yra kur kas retesnė nei sutartys su draudimo įmonėmis dėl finansinių produktų realizavimo.

1987 m. Anglijoje veikiantiems bankams buvo leista užsiimti draudimo veikla. Tuo iš karto pasinaudojo trys didžiausi Anglijos bankai, o būtent „National Westminster Bank“, „Barclay's Bank“ ir „Midland Bank“, įkūrę bendrą brokerinę draudimo įmonę. Prancūzijoje panašias brokerines draudimo įmones įsteigė daugelis bankų, tarp jų ir garsūs bankai „Paribas“ bei „Credif Lyonnais“.

Dalyvavimas draudimo įmonių kapitalu.

Bankų teisė dalyvauti draudimo įmonių kapitalu ilgą laiką buvo labai suvaržyta. Daugelio Europos šalių bankams nebuvo leidžiama įsigyti kontrolinio draudimo įmonės akcijų paketo. Bankai galėjo įsigyti dažniausiai tam tikro, tarkime, 10 ar 15 procentų dydžio, valdymo teisės nesuteikiantį draudimo įmonės akcijų paketą. Tačiau šia teise buvo gana dažnai naudojamosi siekiant užtikrinti pasirašytų bankų ir draudimo įmonių bendradarbiavimo susitarimų vykdymą.

Liberalizuojant finansų institucijų veiklą paskutinį XX amžiaus dešimtmetį daugelyje šalių buvo panaikintos ir teisės normos, ribojančios bankų dalyvavimą draudimo įmonių aciniame kapitalu.

Pavyzdžiui, Anglijos bankas „Lloyds Bank“ įsigijo kontrolinį gyvybės draudimo įmonės „Abbey Life“, o bankas „Abbey National“

kontrolinį „Scottish Mutual“ draudimo įmonės akcijų paketus. Vokietijos ir Anglijos bankai bei kitų ūkio šakų įmonės be ribojimų gali investuoti į draudimo įmonių akcijas ar steigti naujas draudimo įmones. Kai kuriose Vakarų Europos valstybėse, pavyzdžiui, Belgijoje ir Italijoje, veikiančioms bankams tokie ribojimai vis dar yra taikomi, nors akivaizdi ribojimų mažinimo tendencija.

Filialų kūrimas. Filialų kūrimo strategiją siekdami įsiskverbti į draudimo rinką naudoja daugiausiai Prancūzijoje veikiantys bankai. Dar aštuntajame dešimtmetyje didieji Prancūzijos bankai įsteigė filialus, kurie vertėsi draudimo produktų pardavimu. Anglijoje ir Vokietijoje draudimo veiklos praktika buvo panaši. „Deutsche Bank“ buvo pirmasis Vokietijos bankas, 1989 metais įsteigęs filialą, vykdytįsį gyvybės draudimo veiklą.

Veikiančios draudimo įmonės įsigijimas ar dukterinės draudimo įmonės steigimas. Liberalizuojant finansų įstaigų veiklą daugelio Vakarų Europos valstybių bankams taikyti ribojimai išgyti veikiančias ar steigiant naujas draudimo įmones buvo sušvelninti arba visiškai panaikinti. Tuo bankai netruko pasinaudoti. Pavyzdžiui, aštuoni iš dešimties didžiausių Olandijos bankų per septynerius metus, t. y. nuo 1989 iki 1996 metų, įsigijo ar sukūrė nuosavą draudimo įmonę.

Draudimo įmones steigė ir kitų Europos šalių bankai. Didžiosios Britanijos bankas „Barclays“ įsteigė „Barclays Life“, „TSB“ – „TSB Trust“, Vokietijos bankas „Deutsche Bank“ įsteigė gyvybės draudimo įmonę „Lebensversicherungs AG der Deutschen Bank“. Prancūzijos bankai „BNP“, „Credit Lyonnais“ ir „Credit Agricole“ įkūrė atitinkamai „Natiovie“, „Assurances Federales Vie“ ir „Predica“ draudimo įmones. Ispanijos „Banco Bilbao Vizcaya“ įsteigė „Euroseguros“ draudimo įmonę.

Draudimo įmonių skverbimosi į banko paslaugų rinką būdai

Draudimo įmonių skverbimosi į bankų finansinių paslaugų rinką motyvai yra panašūs į pasiskatus, kurių pagrindu bankai įvairiausiais būdais veržiasi į draudimo rinkas. Pagrindiniai draudimo įmonių skverbimosi į banko paslaugų rinką motyvai yra šie:

- išsaugoti klientus,
- diversifikuoti pajamų šaltinius,
- gauti papildomą pelną.

Be to, teikiant banko finansines paslaugas neretai galima pasiekti kur kas didesnę investicinę draudimo įmonės veiklos efektyvumą, minimizuoti išlaidas, susijusias su draudėjų piniginių lėšų valdymu.

Draudimo įmonės skverbiasi į banko finansinių paslaugų rinką įvairiais būdais. Bene dažniausi yra šie:

- finansinių produktų realizavimo susitarimai,
- filialų steigimas,
- dalyvavimas kitų finansų įmonių kapitale,
- veikiančių bankų įsigijimas ar naujų bankų steigimas,
- draudimo įmonių dalyvavimas sanuojant ir gelbstint bankus nuo bankroto.

Draudimo įmonių *susitarimai* su kitomis finansinio tarpininkavimo veikla užsiimančiomis įmonėmis – bankais ir investicinėmis bendrovėmis *dėl finansinių produktų realizavimo* yra gana dažnas draudimo įmonių skverbimosi į bankų paslaugų rinką būdas.

Filialų, teikiančių įvairias kitas finansines paslaugas, *steigimas*. Draudimo įmonių įsteigti filialai neretai specializuojasi aktyvų valdymo ir investicinėje veikloje. Tokie filialai dažniausiai yra kuriami atlikti operacijas su vertybiniais popieriais, valdyti draudimo įmonės ir jai priklausančių pensijų fondų vertybinių popierių portfelius.

Draudimo įmonės dažnai steigia finansines grupes, teikiančias įvairias finansines banko paslaugas. Pavyzdžiui, vienai iš didžiausių Jungtinių Amerikos Valstijų draudimo įmonei „Prudential“ priklauso „Prudential Bank Trust“ bankas, investicinė bendrovė „Prudential Investment“ ir nekilnojamojo turto prekyba besiverčianti „Prudential Real Estate“ įmonė.

Dalyvavimas kitų finansų įmonių kapitale. Ilgą laiką draudimo įmonių teisė investuoti į kitų finansinio tarpininkavimo veikla užsiimančių įmonių akcijas buvo stipriai suvaržyta. Nuo devintojo dešimtmečio draudimo įmonių, turinčių kontrolinius ar valdymo teises nesuteikiančius kitų finansų įstaigų akcijų paketus, ėmė sparčiai daugėti.

Draudimo įmonės vis dažniau įsigyja valdymo teisės nesuteikiančius kitų finansų įstaigų akcijų paketus. Didžiausia Vokietijos draudimo įmonė „Allianz“ valdo didesnius ar mažesnius visų didžiausių Vokietijos ir kai kurių užsienio bankų (pvz., Ispanijos banko „Banco Popular Espanol“) akcijų paketus.

Kur kas mažiau yra draudimo įmonių, įsigijusių kontrolinį ar kontrolinius kitų finansų įstaigų akcijų paketus. Vieną iš didžiausių tokios rūšies sandėrių Europoje sudarė Prancūzijos draudimo įmonė GAN, įsigijusi CIC komercinį banką.

Draudimo įmonių dalyvavimas sanuojant ir gelbstint bankus nuo bankroto – dar vienas galimas draudimo įmonių skverbimosi į banko paslaugų rinką būdas. Siekiant apsaugoti draudėjų interesus, draudimo įmonių veikla sanuojant bankus ir investuojant į sunkios finansinės būklės bankų ar kitų finansų įstaigų kapitalą dažniausiai yra griežtai reglamentuota.

Didėjanti atskirų draudimo įmonių bei draudimo įmonių ir kitų finansų įstaigų konkurencija skatina finansinio tarpininkavimo

veikla užsiimančias įmones ieškoti efektyvesnių veiklos metodų. Kadangi didelio veiklos masto finansų įstaigos veikiant masto ekonomijos dėsniams gali gaminti finansinius produktus mažesnėmis sąnaudomis, tai XX amžiaus pabaigoje liberalizavus finansų rinkas, sustiprėjo draudimo įmonių jungimosi tendencija.

1996 metų liepos mėnesį Anglijoje susijungė „Royal Insurance“ ir „Sun Alliance“. Nauja draudimo įmonė pavadinta „Royal & Sun Alliance“. Tų pačių metų pabaigoje susijungė ir dvi didžiausios Prancūzijos draudimo įmonės UAP ir „Axa“. „UAP-Axa“ draudimo įmonė 1996 metais buvo antra didžiausia Europos ir viena didžiausių pasaulio draudimo įmonių.

Draudimo įmonių susiliejimas sąlygoja finansinių paslaugų teikimo išlaidų ir dažniausiai produktų kainų mažėjimą. Tai neretai yra susiję ir su draudimo įmonės darbuotojų skaičiaus mažinimu. Viena iš „Royal Insurance“ ir „Sun Alliance“ susijungimo priežasčių buvo specialistų paskaičiavimas, kad tokiu būdu bus galima sutaupyti 175 mln. svarų. Tačiau išlaidų ekonomija tiesiogiai lėmė ne vieno tūkstančio darbuotojų atleidimą.

Europos Sąjungos teisinės nuostatos, reglamentuojančios finansų įstaigų bendradarbiavimą

Esama teisinė aplinka yra esminis bankų ir draudimo įmonių bendradarbiavimo veiksnys. Lietuvai siekiant tapti pilnateise Europos Sąjungos nare, viena iš būtinų sąlygų yra Lietuvos Respublikos teisės aktų ir Europos Sąjungos teisės normų harmonizavimas. Toliau šiame straipsnyje apžvelgsime Europos Sąjungos valstybėse galiojančias teines nuostatas, reglamentuojančias investavimą į kitų, tarp jų ir finansinių tarpininkavimu besiverčiančių,

įmonių akcijas. Panagrinsime Lietuvos Respublikoje galiojančias kredito ir finansų įstatigoms taikomas įstatymų nuostatas.

Antroji Tarybos direktyva Nr. 89/646/eec dėl įstatymų, norminių aktų ir administracinių nuostatų, susijusių su kredito įstaigų veiklos pradžia ir vykdymu, koordinavimo, papildanti direktyvą Nr. 77/780/eec, buvo priimta 1989 metų gruodžio 15 dieną. Direktyva reglamentavo ir kredito įstaigų teisę įsigyti kitų įmonių akcijų paketus. Kartu nustatytas ir maksimalus investicijų į įmonių akcijų paketus dydis.

Direktyvos 12 straipsnio pirmoji dalis numatė, kad „jokia kredito įstaiga negali turėti įmonės, nesančios nei kredito įstaiga, nei finansine institucija, nei direktyvos Nr. 86/635/eec 43 straipsnio (2) (f) antroje pastraipoje nurodyta veikla užsiimančios įmonės¹, akcijų paketo, kurio suma viršytų 15 nuošimčių kredito įstaigos nuosavų lėšų“. Taigi kredito įstaigų galimybės investuoti į gamybine veikla užsiimančias įmones yra gerokai labiau suvaržytos, palyginti su kredito įstaigų teise investuoti į kitas kredito įstaigas ir finansų institucijas. To paties straipsnio antroji dalis numato, kad „bendra kredito įstaigos turimų kitų ne kredito įstaigų, finansinių institucijų bei direktyvos Nr. 86/635/eec 43 straipsnio (2) (f) antroje pastraipoje nurodyta veikla užsiimančių įmonių akcijų paketų suma negali viršyti 60 nuošimčių kredito įstaigos nuosavų lėšų“. Kredito įmonių investicijų į kitas kredito įstaigas ir finansų institucijas ši Direktyva neribo-

¹ Direktyvos Nr. 86/635/eec 43 straipsnio [2] (f) antra pastraipa numato, kad motininės įmonės (kredito įstaigos) dukterinės įmonės, kurios nėra kredito įstaigos, turi būti konsoliduojamos kartu su motinine įmone, jei jų vykdoma veikla yra tiesiogiai susijusi su bankininkyste ar papildo bankininkystės veiklą, kaip antai: lizingas, faktoringas, obligacijų valdymas (*management of unit trusts*), duomenų apdorojimo valdymo paslaugos ar kita panaši veikla.

ja. (Netiesiogiai tokios investicijos yra suvaržytos kapitalo pakankamumo rodikliu.)

Kad aiškiau suprastume finansų institucijos sąvoką, pakartosime Tarybos direktyvoje Nr. 89/646/eec pateiktą apibrėžimą – finansų įstaiga yra įmonė, kuri nėra kredito įstaiga ir kurios pagrindinė veikla yra įgyti akcijų arba užsiimti viena ar keliomis veiklos rūšimis, išvardytomis tos pačios Direktyvos priedo 2–12 punktuose. Direktyvos priedo 2–12 punktai numato šias veiklas:

- 2 – skolinimas;
- 3 – finansinis lizingas;
- 4 – pinigų pervedimo paslaugos;
- 5 – mokėjimo priemonių leidimas ir administravimas (pvz., kredito kortelės, kelioniniai čekiai);
- 6 – garantijos ir įsipareigojimai;
- 7 – prekyba savo sąskaita arba kliento sąskaita:
 - a) pinigų rinkos instrumentais (pvz., čekiais, vekseliais, indėlių sertifikatais),
 - b) užsienio valiuta,
 - c) finansiniais būsimaisiais pasirinkimo sandoriais,
 - d) valiutos keitimo kurso ir palūkanų normos instrumentais,
 - e) apyvartiniais vertybiniais popieriais,
- 8 – dalyvavimas akcijų emisijose ir su tokiomis emisijomis susijusių paslaugų teikimas;
- 9 – patarimai įmonėms dėl kapitalo struktūros, pramonės strategijos ir susijusių klausimų, taip pat patarimai ir paslaugos, susiję su įmonių susijungimais ir pirkimais;
- 10 – finansų maklerio paslaugos;
- 11 – portfelio valdymas ir konsultavimas;
- 12 – vertybinių popierių saugojimas ir administravimas.

Tarybos direktyvos Nr. 89/646/eec 12 straipsnio trečioji dalis numato, kad valsty-

bės narės neprivalo taikyti pirmojoje ir antrojoje dalyse nustatytų ribų draudimo kompanijų akcijų paketams, kaip apibrėžta direktyvoje Nr. 73/239/EEC ir kitose direktyvose.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1994 m. gruodžio 21 d. priimtas Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymas. Šio įstatymo 27 straipsnis, reglamentuojantis banko investicijas, numato, kad „bankai gali steigti įmones, būti jų bendrasavininkiais ar akcininkais. Bendra banko investicijų į kitų įmonių akcijas ar kapitalą suma negali būti didesnė kaip 10 procentų banko pagrindinio kapitalo. Bankas negali įsigyti ir valdyti kitos bendrovės kontrolinio akcijų paketo. Šio straipsnio antrosios ir trečiosios dalių nuostatos yra netaikomos banko investicijoms į įmonių, kurios pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir Lietuvos banko teisės aktus priskiriamos kreditine bei finansine veikla besiverčiančioms įmonėms, akcijas ar kapitalą“.

1996 m. rugpjūčio 15 d., vadovaudamasi Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 27 straipsnio ketvirtąja dalimi, Lietuvos banko valdyba nustatė kreditine ir finansine veikla besiverčiančias įmones, į kurias Lietuvos Respublikos komerciniai bankai gali investuoti be ribojimų. Tarp kitų buvo paminėtos ir draudimo įmonės, draudimo brokerių įmonės, kiti bankai, investiciniai fondai, uždarieji investiciniai fondai, valdymo įmonės, finansų maklerio įmonės, lizingo įmonės (jei išperkamoji ir kitokia nuoma yra pagrindinė įmonės veikla ir teikia daugiau kaip 60 procentų pajamų).

Apibendrinant pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos yra kur kas griežtesnės už Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas. Maksimali leistina investicijų į ne finansų ir kredito įstaigų akcijas suma Lietuvoje yra šešis kartus mažesnė negu leidžiama Europos Sąjungos šalyse.

Draudimo įmonių veiklą mūsų šalyje reglamentuoja Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, priimtas 1996 m. liepos 10 d., ir kelios dešimtys Valstybinės draudimo priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos nutarimų. Draudimo įstatymo 54 ir 55 straipsniai reglamentuoja įstatinio kapitalo lėšų ir draudimo techninių atidėjimų investavimą. Įstatymas numato, kad „visas draudimo techninių atidėjimų lėšas draudimo įmonė gali investuoti į kotiruojamas vertybinių popierių biržoje akcijas bei nekotiruojamas akcijas, gavusi Priežiūros tarnybos valdybos leidimą.“

Remdamasi Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 55 straipsnio penktąja dalimi², Finansų ministerija 1997 m. birželio 27 d. priėmė įsakymą dėl draudimo įmonių draudimo techninių atidėjimų lėšų investavimo dydžių. Įsakymas numatė, kad į kotiruojamas Vertybinių popierių biržoje akcijas galima investuoti ne daugiau kaip 15 procentų draudimo techninių atidėjimų lėšų. Į vienos įmonės akcijas galima investuoti ne daugiau kaip 5 procentus draudimo techninių atidėjimų lėšų.

Taigi, turėdama pakankamai didelius techninius atidėjimus, draudimo įmonė turi teisę steigti tiek dukterines kredito įstaigas, tiek ir kitas finansų institucijas. Skirtingai negu bankams, nėra daroma jokie skirtumo tarp draudimo įmonių investicijų į kredito įstaigas (ir kitas finansų institucijas) ir kitų įmonių.

Finansų institucijų integravimasis ekonomikos transformacijos laikotarpiu

Viename iš Romos klubo projektų [1, p. 49] pateikiama įdomi penkių bangų, persiritusių šiame amžiuje per pasaulį, teorija. Galima teig-

² Draudimo įmonės turi teisę investuoti draudimo techninių atidėjimų lėšas, kurių dydžius nustato finansų ministras

ti, kad šios bangos lėmė ir prieš dešimtmetį prasidėjusius transformacijos procesus šalyje, turėjusiose centralizuoto ūkio sistemas.

Centralizuotos ekonomikos laikotarpiu Lietuvoje, kaip ir kitose analogiško ūkio sistemos kraštuose, ryškių banko ir draudimo paslaugų integravimosi procesų praktiškai nebuvo. Todėl ekonomikos reforma bankų ir draudimo įmonių srityje buvo ypač sudėtinga. Tai sąlygojo ir tiesioginiai ekonominiai atskirų ūkio subjektų ir jų grupių interesai bei kiti gana komplikuoti ekonominės reformos procesai. Pabrėžtina, kad bankų, draudimo ir pinigų sistemos reforma daugiausiai nulėmė visos ūkio reformos sėkmę, kartu ir politinį valstybės stabilumą [2, p. 42].

Galima sakyti, kad bankų reformą Lietuvoje pradėjo 1988 metais įvykdyti visoje tuometinėje TSRS bankų sistemos pertvarkymai. Šių pertvarkymų tikslas buvo sukurti dvipakopę bankų sistemą, susidedančią iš valstybinio centrinio banko ir jo padalinių atskirose TSRS respublikose ir specializuotų komercinių bankų tinklo. Buvo įsteigti Agropromoninis, Pramonės ir statybos, Socialinis, Tautpomasis ir Užsienio ekonominių ryšių bankai [3]. Draudimo sferoje paskutiniaisiais centralizuotos ekonomikos laikotarpio metais tokių reformų nebuvo mėginta atlikti ir čia monopolisto teisėmis veiklą vykdė vienintelė įmonė – Valstybinė draudimo įmonė.

Tolesnę bankų ir draudimo įmonių veiklą Lietuvoje lėmė 1991 m. priimtas Draudimo įstatymas ir nuo 1992 m. liepos 7 d. įsigaliojęs Komercinių bankų įstatymas. Būtina pažymėti, kad komerciniai bankai Lietuvoje buvo steigiami dar prieš priimant Komercinių bankų įstatymą ir buvo beveik nekontroliuojami. Šių bankų įstatinis kapitalas, palyginti su jų įsipareigojimais ir pinigų apyvarta, buvo labai nedidelis. Tiesa, po poros metų 1994 m. gruodžio 21 d. priimtas naujas Ko-

mercinių bankų įstatymas sugriežtino reikalavimus, tačiau apskritai procesai bankų sektoriuje pirmaisiais ekonomikos transformacijos metais buvo gana sudėtingi ir dramatiški. Tai turėjo neigiamą įtaką ekonomikos reformos eigai, ūkio raidai ir visuomenės požiūriui į finansų sistemą ir jos dalyvius. Bankų skaičius nuo 27, įregistruotų 1994 metų pabaigoje, sumažėjo iki 14, registruotų 1997 metų pabaigoje.

Draudimo sferoje tokių didelių nuostolių, kokių patirta bankų sferoje, tarsi ir pavyko išvengti. Spartaus naujų draudimo kompanijų steigimosi laikotarpis prasidėjo 1991–1994 metais jau galiojant Draudimo įstatymui ir draudimo veiklą gana dėmesingai kontroliuojant Valstybinei draudimo priežiūros tarnybai. Nors kai kurios draudimo kompanijos ir ėmėsi didelių, daugelį kartų jų įstatinį kapitalą pranokstančių rizikų draudimo, tai mažai diversifikuodavo jų portfelius. Tiesa, draudimo veiklos licencijos buvo atšauktos tik kelioms draudimo įmonėms.

Pirmasis pakankamai ryškų posūkį link Vakaruose įprastos bankų ir draudimo paslaugų integracijos (vokiškai kalbančiose šalyse apibūdinamos *Allfinanz* (visi finansai) terminu), padarė Hermio bankas, 1992 m. rugsėjo 22 d. įkūręs draudimo įmonę „Hermio draudimas“, kuri tapo aštuntąja Lietuvos draudimo įmone. 1998 metų pradžioje iš 34 draudimo įmonių trys buvo įkurtos kaip komercinių bankų dukterinės įmonės. Tai „Industrijos garantas“, kuriai licencija buvo išduota 1997 m. balandžio 17 d., ir „Lietuvos žemės ūkio banko draudimas“, licenciją gavęs trimis mėnesiais vėliau [4]. „Hermio draudimui“ pavyko įsitvirtinti Lietuvos draudimo rinkoje ir dabar ši įmonė gali pasigirti neblogais veiklos rezultatais, o kitos dvi bankų dukterinės draudimo įmonės dar tik pradeda savo veiklą. Lentelėje pateikiami didžiausių pagal surinktas draudimo įmokas draudimo įmonių rodikliai.

Lentelė. 1997 m. Lietuvos draudimo įmonių veiklos rodikliai

Eil. Nr.	Draudimo įmonė	Sudaryta draudimo sutarčių	Gauta draudimo įmokų mln. Lt	Išmokėta draudimo išmokų mln. Lt
1	Lietuvos draudimas	595 332	139,68	62,76
2	Drauda	25 584	17,52	3,03
3	Ūkio draudimas	23 925	13,95	3,80
4	Lindra	80 839	12,95	1,73
5	Preventa	133 712	12,94	3,71
6	Vicura	71 216	8,89	6,84
7	Kauno draudimo kompanija	55 190	8,77	2,85
8	Hermio draudimas	38 550	5,70	0,51
21	LŽŪB draudimas	1727	0,86	0,03
24	Industrijos garantas	635	0,57	0,03

Bankų ir draudimo įmonių integracija vyksta ne tik bankams steigiant draudimo kompanijas, bet ir daugeliu kitų būdų. Pabrėžiama, kad bankų ir draudimo kompanijų veikla integruojama bankams išduodant ir apdraudžiant kreditus ir bankų bei draudimo kompanijų investicinėje veikloje atliekant daugelį kitų finansinių operacijų. Tarp jų ir teikiant hipotekas, kredituojant būsto statybą, lizinguojant [5, p. 35].

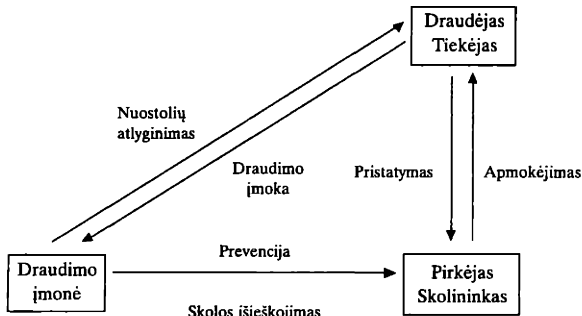
Draudimo veikloje yra išskiriamas specialus lizingo draudimas. Lietuvoje sparčiai daugėjant lizingo paslaugų didėja ir su lizingu susijusios draudimo veiklos mastas. Vilniaus banko lizingo ir Hanza lizingo kompanijų lizingo portfeliai 1997 metais viršijo 60 mln. litų. Lizingo, prieš keletą metų beveik nežinomo Lietuvoje, paklausa nuolat didėja, todėl galima prognozuoti ir lizingo draudimo masto didėjimą.

Lietuvai integruojantis į pasaulinio ūkio sistemą plečiasi ir didėja eksporto apimtis. Teigiama, kad verslas su Rytų partneriais gali būti labai pelningas, tačiau tai yra susiję su didele rizika. Kalbant apie Vakarų partnerius dažniausiai yra manoma, kad tai patikimi, solidūs juridiniai ir fiziniai asmenys. Tačiau statistika rodo atvirkščiai. Įmonių apklausos duomenys parodė, kad kas trečia Vakarų Eu-

ropos kompanija laiku neatsiskaito už pateiktą produkciją. Tad ir Vakaruose galioja toks pat dėsningumas, kai pirkėjas ieško galimybių kuo ilgiau uždelsti atsiskaitymus už gautas prekes. Pardavėjui šiuo atveju į pagalbą ateina dar vienas bankų ir draudimo kompanijų integracijos sąveikos produktas – eksporto kreditų draudimas. Pirmoji šią paslaugą 1996 m. vasarą pasiūlė Lietuvos draudimo įmonė. Eksporto kredito draudimas yra garantijų sistema, kurios dėka eksportuotojai yra apdraudžiami nuo užsienio pirkėjų ir bankų finansinių įsipareigojimų nevykdymo rizikos. Toliau pateikiama eksporto kreditų draudimo schema (2 pav.).

Siekiant sudaryti palankesnes eksporto sąlygas, 1997 m. lapkričio 21 d. buvo įkurta specializuota draudimo kompanija „Lietuvos eksporto ir importo draudimas“. Reikalavimai jos klientams buvo labai griežti, todėl per pirmuosius kelis šios draudimo kompanijos gyvavimo mėnesius neatsirado norinčiųjų pasinaudoti šia paslauga.

[6, p.15] nurodoma, kad bankų ir draudimo kompanijų bendradarbiavimas teikia didžiulių finansinių santykių plėtojimo galimybių. Jomis tik reikia mokėti pasinaudoti.

2 pav. Eksporto kreditų draudimo schema

Išvados

Finansiniu tarpininkavimu užsiimančių įmonių kooperacija ir teikiamų finansinių paslaugų įvairovės didėjimas yra būtina sąlyga, siekiant išsilaikyti rinkoje ir sėkmingai konkuruoti su kitais finansiniais tarpininkais.

Yra didelė kooperacijos formų įvairovė. Labiausiai Lietuvoje paplitusi strategija yra bankų dukterinių įmonių (lizingo įmonių, finansų maklerio įmonių, draudimo bendrovių) steigimas.

Ūkio subjektų, tarp jų ir finansinių tarpininkų, veiklos pagrindas yra įstatymų bazė. Lietuvos Respublikos teisinės nuostatos, reglamentuojančios finansų įstaigų bendradarbiavimą, yra kiek griežtesnės už Europos Sąjungos įstatymus.

Literatūra

1. Lazslo E. Wege zum globalen Überleben. München, 1994.
2. Šimėnas A. Ekonomikos reforma Lietuvoje. Vilnius, 1996.
3. Leontjeva E. Lietuvos pinigų-kredito sistemos reformų problemos. Vilnius, 1991.
4. Draudimo rinka Lietuvoje 1997 metais. Vilnius, 1998.
5. Grosjean R. Handbuch Banken. Düsseldorf, Wien, 1994.
6. Grosjean R. Umgang mit Banken. München, 1994.

Apibendrinant Europos Sąjungos teisinės nuostatos, kredito įstaigų investicijas į kitų įmonių akcijas priklausomai nuo taikomų ribojimų galima skirstyti į dvi grupes:

- investicijas, kurias kredito įstaigos gali daryti be ribojimų (jei nepažeidžiamas kapitalo pakankamumo reikalavimas). Šiai investicijų grupei priskiriamos investicijos į kitų kredito įstaigų, draudimo įmonių ir finansų institucijų vertybinius popierius;
- investicijas į kitų įmonių akcijas, kurių kiekviena negali viršyti 15 proc., o bendra investicijų suma – 60 proc. nuosavo kredito įmonės kapitalo.

Įvairių finansinių tarpininkų kooperacija ir finansinių paslaugų integravimo tendencija įgauna vis platesnį mastą ir Lietuvoje. Tai ypač būdinga bankų ir draudimo įmonių veiklai.

7. Farny D., Helten E., Koch P. Handwörterbuch der Versicherung. Karlsruhe, 1988.
8. Haller M. „Assekuranz 2000“ – Mögliche Wege und ein Gemeinschaftsprojekt. St. Gallen, 1983.
9. Glotzmann H. P. Bestandspolitik bei neuen Risiken // Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft, 72 Band (1983).
10. Everling W. Konzernführung durch eine Holdinggesellschaft // Der Betrieb, 34 Jahrgang (1981), Heft 51/52.

Die Integration der Bank- und Versicherungsdienstleistungen

Zusammenfassung

Die Tendenz der Annäherung der verschiedenen Finanzdienstleistungen wurde Ende dieses Jahrhunderts sehr offensichtlich. Als die Finanzmärkte wurden liberalisiert und die Begrenzungen beseitigt, die Konkurrenz zwischen verschiedenen Finanzintermediären, wie zum Beispiel Banken, Versicherungsunternehmen und Investmentfonds, steigte. Um seine Kundschaft aufrechtzuerhalten Integration von verschiedenen Dienstleistungen – Allfinanz genannt – war unvermeidbar.

Artikel gibt einen kurzen Überblick über die mögliche Kooperationswege der Banken und Versicherungsgesellschaften, über die Integration der Versiche-

rung- und Bankdienstleistungen. Anschließend sind die Rechtsakte der Europäischen Union und die wichtigste Gesetze der Litauischen Republik kurz zusammengefasst.

Die Tendenz der Annäherung der verschiedenen Finanzdienstleistungen in Litauen ist ein unvermeidbares Prozess. Die Banken sind an der Spitze dieser Welle. Drei litauische Kommerzbanken, bzw. „Hermis“, „Industrijos bankas“ und „Zemes ukio bankas“ gründeten seine Versicherungsgesellschaften. Noch mehr Banken haben seine Leasinggesellschaften und Finanzmaklergesellschaften.

Įteikta 1998 m. balandžio mėn.